

Milieustrafrecht

Deze rubriek wordt verzorgd door mr. R.J.M. de Rijk en mr. L.J. Bergsma.

In de afgelopen periode noteerden wij de volgende strafrechtelijke uitspraken op milieugebied.

Gerechtshof Amsterdam 6 februari 2024, ECLI:NL:GHAMS:2024:273 en 18 april 2024, ECLI:NL:GHAMS:2024:1027

Twee uitspraken van (verschillende kamers van) het hof Amsterdam betroffen de overtreding van artikel 28 lid 1 Wet bodembescherming (oud) door professionele partijen. Die bepaling legde aan degene die voornemens was om de bodem te saneren dan wel om handelingen te verrichten ten gevolge waarvan verontreiniging van de bodem werd verminderd of verplaatst, de verplichting op om daarvan melding te doen bij gedeputeerde staten. In de zaak met nummer 273 ging het niet om sanering als zodanig, maar om de ontgraving en afvoer van vervuilde grond in het kader van bouwwerkzaamheden. In de zaak met nummer 1027 lijkt het hof op twee gedachten te hinken. Het verwees naar een controle waarbij was geconstateerd dat er op een locatie saneringswerkzaamheden plaatsvonden, maar de bewezenverklaring betrof het verzuim een melding te doen van han-

delingen waarbij verontreinigde bodem werd verplaatst.

Vermeldenswaard is dat de meldplicht bij saneren met de Omgevingswet wel ongewijzigd in het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) is terechtgekomen, maar de meldplicht bij verplaatsen van vervuilde grond niet. Onder 'saneren van de bodem' wordt blijkens de bijlage bij het Bal verstaan 'het beperken of ongedaan maken van de blootstelling aan de verontreiniging van de bodem of het beperken of ongedaan maken van de verontreiniging van de bodem'. Op grond van artikel 3.48h Bal is saneren van de bodem een milieubelastende activiteit als het oogmerk van de activiteit het saneren van de bodem is. De meldplicht bij sanering is neergelegd in artikel 4.1235 jo. artikel 4.1236 Bal.

Bij het afgraven en afvoeren van vervuilde grond zonder het oogmerk van sanering is dus geen sprake van de milieubelastende activiteit 'saneren'. Anders dan onder de Wet bodembescherming gaat het dan echter niet om 'verplaatsen van verontreiniging', maar om het bij artikel 3.48f Bal als milieubelastende activiteit aangewezen 'graven in bodem met een kwaliteit boven de interventiewaarde bodemkwaliteit als het bodemvolume waarin wordt gegraven meer is dan 25 m³'. Ook dan bestaat een meldplicht en wel op grond van artikel 4.1224 jo artikel 4.1225 Bal.

De handeling met vervuilde grond, niet zijnde een sanering, waarop de meldplicht van toepassing is, kent dus sinds 1 januari 2024 een andere omschrijving. Anders de rechtbank Oost-Brabant deed in de in de vorige rubriek besproken Chemelot-zaak, wijdde het hof echter geen overweging aan de overgang van de betreffende bepaling naar de Omgevingswet.

De omzetting van de bodemregelgeving naar het Bal heeft onder meer tot gevolg gehad dat de uitzondering op de meldplicht van artikel 28 lid 5 Wet bodembescherming, waarop door de verdachte in de zaak met nummer 273 tevergeefs een beroep werd gedaan, is vervallen. Deze uitzondering hield in dat een melding achterwege kon blijven indien de betrokkene redelijkerwijs kon aannemen dat de handeling waarop zijn voornemen betrekking had, geen geval van ernstige verontreiniging betrof en de betreffende hoeveelheid verontreinigde grond 50 kubieke meter niet te boven ging.

De overweging over opzet in de zaak met nummer 273 was het interessantste aspect van deze arresten: 'Het is een feit van algemene bekendheid dat grond, zeker in oude stedelijke gebieden als Amsterdam, verontreinigd kan zijn. Door als professionele partij geen gedegen onderzoek te doen naar de kwaliteit van de grond – van de verdachte had minst genomen mogen worden verwacht navraag te doen bij de provincie naar bekendheid met verontreiniging ter plaatse en de aanwezigheid van eerder uitgevoerde bodemonderzoeken – maar te volstaan met een enkele vraag aan haar opdrachtgever of zij bekend was met eerder bodemonderzoek en/of verontreiniging van haar grond, heeft de verdachte bewust de aan-

merkelijke kans aanvaard dat de grond die zij liet afvoeren, ernstig verontreinigd was en is daarmee ook het voorwaardelijk opzet op het niet vooraf melden van deze handelingen gegeven.'

Het gegeven dat in deze zaak voor de bouwwerkzaamheden geen vergunning nodig was, was volgens het hof voor de grondwerkzaamheden niet relevant en dat oordeel lag natuurlijk wel zeer voor de hand. Hier werd voor het opzetdelict een boete opgelegd van € 1.500.

In het arrest met nummer 1027 blijft het bewijsoordeel tamelijk onduidelijk. De economische politierechter had vrijgesproken, het OM had appel ingesteld en de AG bij het hof had integrale vrijspraak geëist. Het hof kwam tot een bewezenverklaring behalve van het tenlastegelegde opzet. Voor de resterende overtreding legde het een boete op van € 1.500 voorwaardelijk.

Rechtbank Overijssel 19 februari 2024, ECLI:NL:RBOVE:2024:857 (ook 856, 858, 859)

De limitering van de mestproductie is bij melkvee anders wettelijk geregeld dan bij varkens en pluimvee. Bij de laatste twee diersoorten gebeurt dat met dierrechten (varkens- en pluimveerechten), bij melkvee met zogeheten fosfaatrechten. Die zijn geregeld in en krachtens artikel 21b Meststoffenwet.

De verdenking in deze zaak jegens een natuurlijke persoon kwam erop neer dat deze als landbouwer in 2018 en 2019 opzettelijk meer fosfaat zou hebben geproduceerd dan het op het bedrijf rustende fosfaatrecht. De verdediging stelde zich op het standpunt dat het openbaar ministerie niet-ontvankelijk zou moeten worden verklaard nu het recht tot strafvervolgning zou zijn komen te vervallen door verjaaring. Redengevend was volgens de verdediging dat geen sprake was van opzet, om welke reden slechts kunnen worden gesproken van een overtreding in de zin van de Wet op de economische delicten (WED) en dat deze overtreding op grond van de WED reeds was verjaard. De rechtbank verwierp dit verweer, door vast te stellen dat de tenlastegelegde feiten, voor zover zij misdrijven betroffen, niet verjaard waren, om welke reden het openbaar ministerie ontvankelijk was in de vervolging.

De verdediging pleitte (vervolgens) voor vrijspraak van de tenlastegelegde feiten, daar de verdachte niet zou kwalificeren als landbouwer in de zin van de Meststoffenwet. Een landbouwer is volgens artikel 1, eerste lid, onder gg Meststoffenwet "een natuurlijke persoon of rechtspersoon die of samenwerkingsverband van natuurlijke personen of rechtspersonen dat enige vorm van landbouw uitoefent op een bedrijf." De rechtbank overwoog dat de verdachte één van de vennoten was van een medeverdachte, een melkveebedrijf en varkenshouderij. Uit het dossier volgde dat deze vennootschap het landbouwbedrijf exploiteerde. De rechtbank was van oordeel dat de vennootschap als landbouwer in de zin van artikel 1, eerste lid, onder gg Meststoffenwet moest worden aangemerkt. De verdachte (natuurlijke persoon) verrichtte in zijn hoedanigheid als vennoot van deze en-

titeit zijn werkzaamheden binnen het doel en kader van de vennootschap. In die hoedanigheid kon hij niet als pleger, noch als medepleger van de tenlastegelegde feiten worden aangemerkt, zo oordeelde de rechtbank. De rechtbank was van oordeel dat de verdachte reeds daarom moest worden vrijgesproken van beide tenlastegelegde feiten. In de samenhangende ontnemingsprocedure (ECLI:NL:RBOVE:2024:859) werd het openbaar ministerie niet-ontvankelijk verklaard in diens vordering.

In de samenhangende zaak (ECLI:NL:RBOVE:2024:856) werd de exploitant van een melkveebedrijf veroordeeld voor het opzettelijk als landbouwer in 2018 en 2019 meer fosfaat produceren dan het op het bedrijf rustende fosfaatrecht. Het verweer dat zou moeten worden uitgegaan van de bedrijfsspecifieke excretie melkvee (BEX) in plaats van de forfaitaire excretienormen voor vaststelling van de fosfaatproductie, werd verworpen nu, zo overwoog de rechtbank, de verbodsbepaling waarop de tenlastelegging berustte (art. 21b, eerste lid, Meststoffenwet) onlosmakelijk is verbonden met de forfaitaire excretienormen (en dus geen ruimte biedt om uit te gaan van (feitelijke) bedrijfsspecifieke excretie. Met toepassing van artikel 9a Sr legde de rechtbank geen straf of maatregel op, gelet op – kort samengevat – de (persoonlijke) omstandigheden waaronder het feit was begaan.

In de met deze zaak samenhangende ontnemingsprocedure (ECLI:NL:RBOVE:2024:858) van het vermeende wederrechtelijk verkregen voordeel ter hoogte van € 51.091 oordeelde de rechtbank dat de ontneming niet rechtvaardig en zinvol was. Kortgezegd, was volgens de rechtbank redengevend dat de strafzaak al financiële consequenties had gehad, waaronder een aanpassing van de financieringsvoorwaarden (rentetarief) als gevolg van de (conservatoire) beslaglegging op het gehele bedrijf van de veroordeelde ter zekerheid van voldoening van de ontnemingsvordering ter hoogte van € 51.091. De rechtbank overwoog dat de veroordeelde daardoor disproportioneel was getroffen. Dat er beslag werd gelegd op het *gehele* bedrijf ter zekerheid van voldoening van een ontnemingsvordering van 'slechts' € 51.091 voerde ver en had grote (financiële en bedrijfseconomische) gevolgen voor de veroordeelde in kwestie. In de uitspraak van de rechtbank valt (impliciet) te lezen dat de rechtbank dit (ook) heeft laten meewegen in de genoemde schuldigverklaring zonder strafoplegging.

Gerechtshof 's-Hertogenbosch 23 februari 2024, ECLI:NL:GHSHE:2024:577

Met een arrest van 23 februari 2024 stemde het hof 's-Hertogenbosch in met tussen het openbaar ministerie en de verdediging gemaakte procesafspraken. Zoals wij in deze rubriek al eerder opmerkten, geven uitspraken naar aanleiding van procesafspraken soms relatief weinig inzicht in de feiten en dat is hier ook het geval. Het ging kennelijk om een covergister waarbij de verdachte zich meermalen op niet toegelaten wijze van bedrijfsafvalstoffen had ontdaan en om dat te verhullen een groot aantal

vervoersdocumenten en facturen valselijk had opge maakt of laten maken. Met een pleegperiode in 2008 (!) was de zaak stokoud en deze kon worden afgedaan met een geheel voorwaardelijke geldboete van € 35.000 met een korte proeftijd, namelijk een jaar.

Hoge Raad 27 februari 2024, ECLI:NL:HR:2024:288

De verdenking betrof – kort samengevat – het in strijd met een voorlopige maatregel ex artikel 28 WED afvalstoffen inzamelen en in ontvangst nemen op de voet van artikel 33 WED. Er was één middel van cassatie voorgesteld. Dat middel keerde zich tegen de bewijsvoering, en in het bijzonder van het opzet op handelen en nalaten in strijd met de opgelegde voorlopige maatregel. De A-G overwoog in diens conclusie dat de toelichting op het voorgestelde middel zou impliceren dat sprake zou moeten zijn van 'boos' opzet op het handelen in strijd met een voorlopige maatregel. De A-G overwoog dat opzet op (het overtreden van) het betreffende voorschrift in casu echter niet diende te worden bewezen. De conclusie strekte tot verwerping van het beroep. De Hoge Raad verwierp het beroep door de zaak af te doen op de voet van artikel 81 RO.

Rechtbank Midden-Nederland 2 april 2024, ECLI:NL:RBMNE:2024:2009

Net als de hierboven besproken zaak van de rechtbank Overijssel betrof deze uitspraak overschrijding van de fosfaatrechten door een melkveehouder. Een vennootschap onder firma werd vervolgd voor de opzettelijke overschrijding van de haar toegekende fosfaatrechten in de kalenderjaren 2019 en 2020. De zaak is zeer technisch van aard en biedt geen bijzondere aspecten. Wij volstaan daarom met de vermelding van de straf. De rechtbank achtte een geheel voorwaardelijke geldboete van € 5.000 passend. Deze voorwaardelijke straf gold als een waarschuwing voor de toekomst zodat verdachte niet opnieuw een strafbaar feit zou plegen en waakzamer zou zijn bij het registreren van de runderen en het beheren van de fosfaatrechten.

Rechtbank Overijssel 8 april 2024, ECLI:NL:RBOVE:2024:2044

In deze zaak werd een rechtspersoon, naar aanleiding van een reguliere milieucontrole door een toezichthouder van de Omgevingsdienst Twente, verdacht van het al dan niet opzettelijk handelen in strijd met één of meer voorschriften van de omgevingsvergunning door meer dieren (kort gezegd varkens) te houden dan vergund (overtreding van kort gezegd artikel 2.3, aanhef en onder a en b, Wet algemene bepalingen omgevingsrecht oud) en er geen zorg voor te hebben gedragen dat het huisvestingsstelsel (luchtwater) werd gebruikt en onderhouden overeenkomstig de voorwaarden (overtreding van kort gezegd artikel 8.40 Wet milieubeheer oud) in 2019 en 2020. Ten aanzien van bedoelde feiten was een strafbeschikking ter hoogte van € 5.000 aangeboden, waartegen tijdig verzet was ingesteld. De rechtbank kwam tot een bewezenverklaring van beide feiten (zij het tot een inkorting van de tenlastegelegde periode ten aanzien van feit 2). Het verweer dat geen sprake was van opzet werd verworpen,

daar het begrip ‘opzet’ in het economisch strafrecht in beginsel dient te worden uitgelegd als ‘kleurloos opzet’, hetgeen betekent dat voor een bewezenverklaring van het opzettelijk begaan van een dergelijk delict niet is vereist dat het opzet van de verdachte rechtspersoon was gericht op het niet naleven van de in de bewezenverklaring bedoelde wettelijke bepalingen. Voldoende is dat het opzet was gericht op de gedragingen.

Anders dan bepleit door de verdediging, achtte de rechtbank toepassing van artikel 9a Sr niet passend. Hoewel werd overwogen dat de gemeente Almelo niet tijdig had beslist op de vergunningsaanvragen en welbewust had afgezien van handhaving nadat zij op meerdere overtredingen was gewezen, overwoog de rechtbank dat de verdachte hierin ook een aandeel had, namelijk door de onduidelijke situatie op zijn beloop te laten. Een en ander leverde geen disculperende omstandigheid op. De rechtbank legde, ondanks de vaststelling dat de redelijke termijn was overschreven, een geldboete van € 5.000 op, volledig in lijn met de hoogte van de bestreden strafbeschikking.

Rechtbank Amsterdam 18 april 2024, ECLI:NL:RBAMS:2024:2231 (en 2229)

Een natuurlijke persoon werd verdacht van het feitelijk leidinggeven aan het uitvoeren van bedrijfsactiviteiten, waaronder het opslaan en/of bewerken van buiten de inrichting afkomstige huishoudelijke en/of bedrijfsafvalstoffen (jute, een zeecontainer met daarin oude verfblikken en los gestorte rollen textiel) zonder de vereiste omgevingsvergunning door een rechtspersoon en aan het niet op de door de Wet milieubeheer voorgeschreven wijze melden van een brand door een rechtspersoon (als bedoeld in artikel 17.2 Wet Milieubeheer (Wm) oud). Daarnaast werd de natuurlijke persoon verdacht van bedreiging met geweld door gebruik van de woorden “nu niet de politie bellen, want dan doe ik je wat” jegens een toezichthouder van de Omgevingsdienst, waardoor die ambtenaar werd gedwongen tot het nalaten van een milieucontrole op het bedrijfsterrein.

De rechtbank overwoog ten aanzien van het eerste feit dat dat de bewezen gedraging in redelijkheid aan het bedrijf kon worden toegerekend en dat vaststond dat de verdachte (indirect) bestuurder was van de entiteit en dat hij op zitting verklaarde dat hij over het reilen en zeilen van de onderneming ging. Gelet daarop merkte de rechtbank de verdachte aan als feitelijk leidinggevende van het bedrijf.

Ten aanzien van het tweede feit overwoog de rechtbank dat een antwoord op een Whatsapp-bericht dat de verdachte die dag stuurde aan ‘een persoon die bij de gemeente zou werken’ niet kwalificeert als een melding als bedoeld in artikel 17.2 Wm oud. Bovendien was de verplichte melding pas dagen later, na daartoe te zijn gemaand, bij het bevoegd gezag gedaan, hetgeen niet kwalificeerde als ‘zo spoedig mogelijk’.

Ten aanzien van het derde feit overwoog de rechtbank dat bij de ambtenaar wel gelijk de redelijke

vrees was ontstaan dat hij slachtoffer zou worden van een geweldsmisdrijf, gelet op de aard en de omstandigheden waaronder de uiting “nu niet de politie bellen, want dan doe ik je wat” was gedaan door de verdachte. Verdachte deed de uitlating met verheven stem, nadat hij had gezegd dat de toezichthouder en zijn collega weg moesten gaan en dat hij het hek op slot ging doen. Ook liep hij achter de toezichthouder en zijn collega aan, waardoor de toezichthouder zich gedwongen voelde af te zien van het uitvoeren van de controle.

De verdachte werd, terwijl het openbaar ministerie had gerekwireerd tot een bewezenverklaring van de drie feiten en oplegging van een taakstraf van 150 uur (met een bevel tot vervangende hechtenis van 75 dagen), waarvan vijftig uren voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaren, veroordeeld voor de drie bedoelde feiten tot een voorwaardelijke taakstraf dertig uur en een geldboete ter hoogte van € 10.000. De rechtbank woog bij het bepalen van de straf onder meer mee dat de gemeente in het bestuursrechtelijk traject de indruk had kunnen wekken richting de verdachte dat alles geregeld zou worden en hij door mocht gaan met zijn bedrijfsactiviteiten. Tegelijkertijd heeft de rechtbank de indruk gekregen dat de verdachte zich de houding van de gemeente heeft laten aanleunen en dat hij zijn ogen had gesloten voor het feit dat hij strafbaar handelde. Daarnaast werd meegewogen dat de verdachte niet eerder was veroordeeld voor vergelijkbare strafbare feiten. Opvallend is dat de rechtbank in het kader van de strafoplegging ook overwoog dat een veroordeling in het kader van de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Bibob) mogelijk verstrekende gevolgen kon hebben. Gelet op het feit dat de rechtbank de verdachte wel voor alle tenlastegelegde feiten heeft veroordeeld, zal nog bezien moeten worden of de gevolgen in de kader van de Wet Bibob – door hier in het kader van strafoplegging in deze zaak rekening mee te houden – (ook) beperkt blijven.

In de samenhangende zaak (ECLI:NL:RBAMS:2024:2229) werd de verdachte rechtspersoon veroordeeld tot een geldboete van € 20.000 voor het uitvoeren van bedrijfsactiviteiten, waaronder het opslaan en/of bewerken van buiten de inrichting afkomstige huishoudelijke en/of bedrijfsafvalstoffen (jute, een zeecontainer met daarin oude verfblikken en los gestorte rollen textiel) zonder de vereiste omgevingsvergunning en voor het niet op de door de Wet milieubeheer voorgeschreven wijze melden van een brand (als bedoeld in artikel 17.2 Wm oud).

Hoge Raad 23 april 2024, ECLI:NL:HR:2024:620 (en 621 en 623)

Drie door de Hoge Raad op 23 april 2024 gewezen arresten betroffen de vervolging inzake de door het openbaar ministerie als illegaal beoordeelde overbrenging van vijf transporten van de afvalstof asfaltgranulaat van Nederland naar Litouwen in 2009. De beslissing is kenbaar uit de zaak met nummer 620, want in de zaken met nummers 621 en 623 werd hier-

naar verwezen. Het hof Den Haag was tot veroordelingen gekomen.

Meer precies behelsde het verwijt aan de rechtspersoon in deze zaak dat deze overbrengingen illegaal waren op grond van artikel 2 aanhef en onder 35 sub e van Verordening 1013/2006 over de overbrenging van afval (EVOA). Op grond van deze bepaling wordt de overbrenging van afvalstoffen die resulteert in een verwijdering of nuttige toepassing die in strijd is met de communautaire of internationale regelgeving als illegaal aangemerkt. Wij merken terzijde op dat op 11 april 2024 Verordening 1157/2024, de nieuwe EVOA, is vastgesteld. Deze zal op 21 mei 2026 van toepassing worden. De hier aan de orde zijnde bepaling is daarin met een tekstuele wijziging, maar inhoudelijk gelijk overgenomen. Op grond van artikel 3 aanhef en onder 26 sub e van de nieuwe EVOA is illegaal de overbrenging 'op een wijze die resulteert in een nuttige toepassing of verwijdering in strijd met het Unie- of internationaal recht'.

De strijdigheid van (het resultaat van) de overbrengingen van het asfaltgranulaat met de communautaire of internationale regelgeving werd in de tenlasteleggingen in deze zaken nader omschreven doordat werd gesteld dat zij plaatsvonden naar een niet vergunde inrichting of onderneming in Litouwen.

Deze specificatie vond de verdediging onvoldoende feitelijk in de zin van artikel 261 lid 1 Sv. Zij stelde dat had moeten worden omschreven of de overbrenging had plaatsgevonden ten behoeve van verwijdering of van nuttige toepassing en om welke verwijderingshandeling of handeling van nuttige toepassing het dan ging. Ook had moeten worden aangegeven welke communautaire of internationale regelgeving zou zijn geschonden.

Dit argument bracht de Hoge Raad niet tot cassatie. Hij overwoog dat uit de betreffende omschrijving van illegale overbrenging, in samenhang met de artikelen 4 lid 1, 9 lid 1 en 10 Richtlijn 2006/12 (de Kaderrichtlijn afvalstoffen) volgt dat afvalstoffen alleen mogen worden overgebracht naar een inrichting of onderneming die over een vergunning beschikt om ten aanzien van die afvalstoffen verwijderingshandelingen of handelingen voor de nuttige toepassing te verrichten. Als bij die overbrenging niet aan dat vereiste is voldaan, is sprake van een illegale overbrenging van afvalstoffen die resulteert in een verwijdering of nuttige toepassing in strijd met de communautaire of internationale regelgeving.

Het oordeel van het hof dat de tenlastegelegde gedragingen voldoende duidelijk en feitelijk waren omschreven, getuigde niet van een onjuiste rechtsopvatting en was niet onbegrijpelijk. De Hoge Raad nam daarbij in aanmerking dat de tenlastelegging zag op het overbrengen van afvalstoffen naar een inrichting of onderneming in Litouwen die niet over de vereiste vergunning beschikte om ten aanzien van die afvalstoffen verwijderingshandelingen of handelingen voor de nuttige toepassing te verrichten. Daarmee was de tenlastelegging toegesneden op de

handelingen als bedoeld in artikel 2, aanhef en onder 35, sub e, EVOA en artikel 4 lid 1, 9 lid 1 en 10 van de kaderrichtlijn.

Dat het arrest van het hof toch niet in stand bleef, had een andere reden. Dat kwam doordat het hof verdachte had vrijgesproken van de specificatie dat granulaat was overgebracht naar een niet vergunde inrichting in Litouwen, maar niettemin bewezenverklaarde dat de overbrengingen hadden geresulteerd in verwijdering of nuttige toepassing in strijd met de communautaire of internationale regelgeving. Hiermee had het hof het oog op het niet-naleven van de vereisten op grond van artikel 18 EVOA, doordat de overeenkomsten waarin de export van het asfaltgranulaat was geregeld niet voorzagen in een terugnameverplichting voor de opdrachtgever en doordat de bijlage-VII-formulieren deels onjuist waren ingevuld zodat de overbrengingen niet vergezeld waren gegaan van de vereiste informatie. Daarmee had het hof de verdachte echter voor iets anders veroordeeld dan was tenlastegelegd.

Voor de volledigheid zij opgemerkt dat het middel waarin werd betoogd dat het granulaat geen afvalstof was, door de Hoge Raad werd afgedaan met toepassing van artikel 81 lid 1 RO.

De Hoge Raad casseerde de drie arresten van het hof op het punt van de grondslagverlating en op dat van de strafoplegging en wees de zaken terug naar het hof.